Seat No. : ______________

MA-II-55

April-2007

Sanskrit

(सांख्य-योगशास्त्रम्)

Paper-VII

Time : 3 Hours] **[Max. Marks : 100**

૧. (અ) નીચેનામાંથી ગમે તે **બે** સૂત્રો સમજાવો : (૧૦)

१. योगश्चित्तवृत्तिनिरोध: ।

२. वृत्तय: पञ्चतय्य: क्लिष्टाऽक्लिष्टा: ।

३. भवप्रत्ययो विदेहप्रकृतिलयानाम् ।

४. क्लेशकर्मविपाकाशयैरपरामृष्ट: पुरुषविशेष ईश्वर: ।

(બ) નીચેનામાંથી ગમે તે **એક** ગદ્યખંડ સાનુવાદ સમજાવો : (૧૦)

(1) अथेत्ययमधिकारार्थ: । योगानुशासनं शास्त्रमधिकृतं वेरितव्यम् । योग: समाधि: । स च सार्वभौमश्चित्तस्य धर्म: । क्षिप्तं मूढं विक्षिप्तमेकाग्रं निरुद्धमिति चित्तस्य भूमय: । तत्र विक्षिप्ते चेतसि विक्षेपोपसर्जनीभूत: समाधिर्न योगपक्षे वर्तते । मस्त्वेकाग्रे चेतसि सद्भूतमर्थं प्रद्योतपति क्षिणोति च क्लेशात्कर्मबन्धनानि श्लथयति निरोधमभिमुखं करोति स संप्रज्ञातो योग इत्याख्यायते ।।

(2) इन्द्रियप्रणालिकयाचित्तस्य बाह्यवस्तूपरागात्तद्विषया सामान्य-विशेषात्मनोऽर्थस्य विशेषावधारणप्रधाना वृत्ति: प्रत्यक्षं प्रमाणम् । फलमविशिष्ट: पौरुषेयश्चित्तवृत्तिबोध: । बुद्धे: प्रतिसंवेदी पुरुष इत्युपरिष्टादुपपादयिष्याम: ।।

૨. (અ) નીચેનામાંથી ગમે તે **બે** સૂત્રો સમજાવો : (૧૦)

१. तप:स्वाध्यायेश्वरप्रणिधानानि क्रियायोग: ।

२. विवेकख्यातिरविप्लवाहानोपाय: ।

३. अहिंसासत्यास्तेयब्रह्मचर्यापरिग्रहा: यमा: ।

४. स्थिरसुखमासनम् ।

(બ) નીચેનામાંથી ગમે તે **એક** ગદ્યખંડ સાનુવાદ સમજાવો : (૧૦)

(1) एक एवाद्वितीयं ब्रह्मासीत् । तस्मादव्यक्तमेकाक्षरं तस्मादेकाक्षरात् महत् महतो वै अहङ्कारस्तस्मादेवाहङ्कारात् पञ्चतन्मात्राणि तेभ्यो भूतानि भवन्ति । वेदान्तसूत्रैरपि बुद्धयमदि-क्रमेणैव सृष्टि रुक्ता, तत्र नवीनानां कुव्याख्या चास्माभिस्तद्भाष्ये एवापास्तेति ।।

(2) एषा चतुष्पदा भवत्यविद्यामूलमस्य क्लेशसन्तानस्य कर्माशयस्य च सविपाकस्येति । तस्याश्चामित्रागोष्पदवद्वस्तुसतत्त्वं विज्ञेयम् । यथा नामित्रो मित्राभावो न मित्रमात्रं किंतु तद्विरुद्ध: सपल: । तथाऽगोष्पदं न गोष्पदाभावो न गोष्पदमात्रं किन्तु देश एव ताभ्यामन्यद्वस्त्वन्तरम् । एवमविद्या न प्रमाणं न प्रमाणाभाव: किं तु विद्याविपरीतं ज्ञानान्तरमविद्येति ।।

૩. (અ) નીચેનામાંથી ગમે તે **બે** સૂત્રો સમજાવો : (૧૦)

૧. संस्कारसाक्षात्करणात् पूर्वजातिज्ञानम् ।

૨. मैत्र्यादिषु बलानि ।

૩. तद्वैराग्यादपि दोषबीजक्षये कैवल्यम् ।

૪. सत्त्वपुरुषयोः शुद्धिसाम्ये कैवल्यम् ।।

(બ) નીચેનામાંથી ગમે તે **એક** ગદ્યખંડ સાનુવાદ સમજાવો : (૧૦)

(1) तत्प्रस्तार: सप्तलोका: । तत्तावीचे: प्रभृति मेरुपृष्ठं यावदित्येष भूर्लोक:, मेरुपृष्ठादारभ्य आ ध्रुवाद् ग्रहनक्षत्रताराविचित्रोऽन्तरिक्षलोक: । तत: पर: स्वर्लोक: पञ्चविध: माहेन्द्रस्तृतीयो लोक: चतुर्थ: प्राजापत्यो: महर्लोक: । त्रिविधो ब्राह्म:, तद् यथा जनलोकस्तपोलोक: सत्यलोक इति ।।

(2) ध्येयसाध्यं समाधिं लक्षयति-तदेवार्थमात्रनिर्भासं स्वरूप-शून्यमिव समाधि: । व्याचष्टे-ध्यानमेवेति । ध्येयाकारनिर्भासमिति ध्येया-कारस्यैव निर्भासो न ध्यानाकारस्येति । अत एवाट-शून्यमिति । ननु शून्यं चेत्कयं ध्येयं प्रकाशेतेत्यत आह-इवेति । अत्रैव हेतुभार-ध्येय-स्वभावावेशादिति ।।

4. (અ) નીચેનામાંથી ગમે તે **બે** સૂત્રો સમજાવો : (૧૦)

૧. जन्मौषधिमन्त्रतप:समाधिजा: सिद्धय: ।

૨. कर्माशुक्लाकृष्णं योगिनस्त्रिविधमितरेषाम् ।

૩. तत: क्लेशकर्मनिवृत्ति: ।

૪. क्षणप्रतियोगी परिणामापरान्तनिर्ग्राह्य: क्रम: ।।

(બ) ટૂંકનોંધ લખો. (ગમે તે **એક**) (૧૦)

૧. મિત્તની પાંચ ભૂમિઓ.

૨. યોગ સમ્મત પરિણામનો સિદ્ધાંત

૫. યોગના આઠેય અંગો વિશે વિસ્તૃત નોંધ લખો. (૨૦)

અથવા

વાચસ્પતિમિશ્ર અથવા વિજ્ઞાનભિક્ષુનો સમય ચર્ચી તેમની કૃતિઓ વિશે વિવેચનાત્મક નોંધ લખો.